

végbe, mint a minőkre el kell készülv
lennünk, ha egy *álló csillag* pályájában
valamely nem izzó *gáztömeg*en *halad*
keresztül és abban a surlódás miatt
izzásba jő, hasonlóan a Föld légkörébe
érkező hulló csillagokkal. Tulajdon-
képeni elégeést nem kell a mellett fel-
tétéleznünk; maga az izzás a fentebbi
tüneményeket egészen oly módon vonja
maga után, a miképen tényleg észleltet-
tek. Szerinte tehát az *álló* csillagnak
ködtömegekkel való összetalálkozása adná
a fényváltozás okát ebben, és talán sok
más esetben is, a mi a ködöknek óriási
kiterjedésénél fogva nem is hihetetlen.
Az időszakosság is megfejtethető ez ala-
pon, ha a csillagot valamely *ködfolttal*
oly módon képzeljük *kettősrendszerre*
összekötve, hogy pályájának egy részét
a ködön belül, másik részét azon kívül
futja be. A Schmidt-től Athénben a
hetvenes években felfedezett Nova, ρ
Cygni közelében — melynek spektruma
egyszínű és a ködfoltoknál különben is
gyakran észlelt nitrogén-vonalat mu-
tatja — szintén ezt a nézetet látszik
támogatni.

Meg kell még arról is emlékeznünk,
hogy némely változó csillagok periódusa,
pl. a β Lyrae-é folyton nagyobbodik vagy
kisebbedik. Ennek okát az illető csil-

lagnak felénk vagy tőlünk való *mozgá-*
sában keresik, minek folytán a fény
később vagy előbb ér hozzánk. Az Al-
gol típushoz tartozóknál a kísérő test
mozgásának háborításaira is lehetne
gondolni, mihez azonban még több ész-
leletre lesz szükségünk, főleg hogy kon-
statálhassuk az egyes esetekben: reáli-
sak-e ezek a százas változások vagy
nem.

Befejezésül csak felemlítem, hogy
a legutolsó időben G y l d é n, a kitünő
svéd csillagász pusztán *elméleti* és
matematikai módon, a fénymozgások
általános egyenleteinek megvitatásából
igyekszik megmagyarázni a változó csil-
lagok tüneményét. E módszer ismer-
tetése azonban már túlmenne e kis cikk
körén. Végeredménykép csak annyit
mondhatunk, hogy még hosszú észleleti
munkára van szükségünk, míg ez irány-
ban is oly adatgyűjtemény áll rendelkezésünkre,
mely a lényegesnek és
lényegtelennek elkülönítését, az általá-
nosnak a különöstől való elválasztását
és így szigorúbb theória felállítását
lehetővé teszi. Ha valahol, itt áll a
nagy francia természetbúvár mondása :
»Reunissons les faits pour avoir des
idées.«
LAKITS FERENCZ.

XXXVI. VÁLASZ

„A MAGYAR TUDOMÁNYOS NOMENKLATURA“ CZÍMŰ KRITIKÁRA.

E Közlöny mult havi füzetében
H e r m a n O t t ó ú r »A magyar tudomá-
nyos nomenklatura« czím alatt egy
kisebb cikket tett közzé, melynek leg-
nagyobb része ellenem fordul. Kérem a
t. Szerkesztőseget, engedjen nekem is
egy kis teret, hogy felvilágosításul és
feleletül egyetmást elmondhassak.

Herman Ottó a nélkül, hogy a ma-
gyar tölgyek neveihez csak egy újat
adott vagy csak egyet is tisztázott volna,
az én munkámat egészen más követel-
léssel bírálja, mint a minő intenczióval
én azt a magam tapasztalásából, meg az

irodalom aprólékos és elszórt feljegyzé-
seiből összeállítottam. Ő elem szab há-
rom pontot, a mely szerint cikkemet
írnom kellett volna s a tölgyek nomen-
klatúrájáról teljes, végleges megállapo-
dást követel tőlem. Engedelmet kérek,
de én e kívánságot előre nem ismertem,
valamint azt se tudtam, hogy bizonyos
összeg s a tapasztalásból merített ada-
tot az irodalmi feljegyzésekkel össze-
foglalva nem szabad előbb közrebocsá-
tani, míg nem tudjuk, hogy kell vala-
mennyi magyar tölgyet magyarul ne-
vezni.

Én cikkem megírásakor nem Herman Ottó pontjait, s nem azt a célt tűztem ki, hogy ezzel a tölgyek nomenklaturáját örökre befejezzem, hanem inkább anyaggyűjtést czéloztam, s kértem az ország tölgykedvelőit, hogy a hol még más tölgynevek is ismeretesek, küldjenek belőle gyümölcsös ágakat, hogy azután az összegyűlt nevekből állapithassuk meg a végső eredményt. Mindamellett a *magyal* és *muzzdaly* kivételével, melyet én idáig a nép szájából nem hallottam, a többi nevezetesebb tölgyünk magyar nevét Herman Ottó körülbelül megtalálja a cikkemben.

A t. szerkesztőség se azt kereste és látta cikkemben, a mit Herman Ottó követel, t. i. nem befejezett megállapodást, azért csatolt a 354. lapon cikkemhez egy kis jegyzetet, s felszólítja a botanikusokat és az erdészeket, hogy a tölgyek kétes neveinek tisztázásához a nép nyelvéből szerzett tapasztalataikkal hozzájáruljanak.

Herman Ottó azt kívánja, előbb a magyar tölgyeket kellett volna tudományosan előszámlálnom. Erre velem együtt a haza valamennyi botanikusa azt feleli: bajos feladat. Én erre is vállalkoztam, mint e Közlöny 445. lapján olvashatni, s dolgozatomat a m. tud. akadémia remélhetőleg ki is fogja adni. Népszerű irodalmi organumban a tölgyek szisztematikájából többet írni, mint a mennyi a Közlönyben megjelent, bajos.

Herman Ottó az én cikkemben olyat is talált, a mi benne épen nincs. Hogy a *Sambucus nigra bodzfa*, a *S. Ebulus* pedig *borzag*, a 349. lapon én nem annak a példájára idézem, hogy a magyar nép nyelvében a Linné-féle kettős elnevezésnek megvannak a csírái, hanem épen az ellenkezőre, hogy népünk nyelvében gyakran a nemzetség (génusz) nevei fejlődtek ki. Ha Herman Ottó a *Sambucus*-ok magyar neveit máskép tudja, nagyra becülöm, de más vidék tájneveit neki is kell respektálnia, s bizonyos az, hogy a palócz vidéken bodzafa-lekvárt vagy bodza-lekvárt nem

főznek; a *borzag-lekvár* ellenben itt őszkor a népek kedves étele s a mellfájósoknak jó orvosság is.

Hogy a kurtított és elbénított »nem« szó a génusz jelölésére más szóval pótolandó, jeles zoológustól s jó magyar nyelvű írótól, Horváth Gézá-tól tudom. Ő *nemzetséget*, én *hadat* ajánlottam. Ott, a hol én nevelkedtem, van pl. *Versegi-had* vagy *Kálmán-had* és vannak tagjai, pl. *Versegi János*, *V. Péter*. Én épen ezen az alapon az *állathadat* vagy *növényhadat* a génusz jelölésére megfelelőnek tartom. Ha más jobbat tud, szívesen lemondok róla, de a »nemzetség«-nél helyesebbnek tartom, mert a nemzetség a nép hadánál tágasabb értelmű fogalom.

Én a növényhadnak semmiféle definícióját nem közöltem, mert nem volt szükséges; a mit H. O. cikkemben definíciónak néz, a következő: a növényhadak neveivel »a nép a legközelebbi vérrokonságban levő növényeket is megkülönbözteti egymástól« pl. a *szedret* és *málnát*. Ilyen *is-es* mondat definíció nem lehet, mert az *is* sok más lehetőséget megenged. Hogy a nép hadai, H. O. szerint, a füvek bokrok, fák stb., megjegyzem magamnak, de előre is nagyon kétlem, igaz-e.

Herman Ottó azután nyers szlavizmust is talál cikkemben. A szláv nyelvekhez nem értek. Cikkem egyik részével a figyelmet épen oda óhajtottam fordítani, hogy a *mocsárfa* a magyar nyelv törvényei szerint is támadhatott, s nem szükség eredetét a szlávban keresni. Egy kis hazafiság engem is lelkesít. Hogy a *suskát* használom, egyszerű oka az, mert a palócz és székely vidéken így nevezik s a palóczvidék városainak piacznán ezen a néven árulják. A *gubacs* nagyon sokféle; a *suska* épen hasznámiatt kiválik a többi közül, s külön, önálló műszavának kell lenni. A *zsiros gubó* vagy *csersző gubacs* nem egy szó, a műszónak pedig lehetőleg egy szónak kellene lennie. Az oly szláv eredetű szótól, mely, mint közöltem, már a

népdalban is hangzik, nem lehet őrizkedni. A felvett idegen szó nem mélyezi meg a nyelv törvényeit, (a népdalban ma már Bosznia meg a masinista is szépen hangzik), hanem az idegen mondatfűzés, meg az idegen szavak szerint való szóképzés, pl. poroda, tanoda stb.

Különben én ezután Herman Ottó közölt tanácsait, a mint lehetséges, szívesen követem. De, addig is, míg ezt tehetem, koncedáljon annyit, hogy mégis jobb, ha a szűk korlátok között levő néha hézagos, néha teljes anyagot

gyűjt, mint ha a jó módban levő semmit sem tesz.

Vannak nálunk is kedvező körülmények, hogy valaki a tölgyek nomenklaturájára Herman Ottó kivánságát tökéletesen kielégíthetné. Én nem vagyok ebben a kedvező helyzetben. Gyűjtöttem, az irodalomban levő ellenmondásokra reámutattam, a nép nyelvben még lappangó tölgynevek összegyűjtésére a figyelmet felhívtam. Ennyit is tenni mégis csak jobb, mint az »Ej ráérünk arra még« elvből semmit se lendíteni.

BORBÁS VINCZE.

XXXVII. 1885-BEN ELHÚNYT TERMÉSZETTUDÓSOK NEKROLÓGJA.

Andrae, Carl Justus, geológus és palaeontológus, született 1816. nov. 1-jén Naumburgban Poroszországban; előbb a saarbrückeni bányásziskolában tanított, majd a poppelsdorfi gazdasági akadémián s végül a bonni egyetemen professoroskodott, a hol május 8-ikán hunyt el. Andrae-nak tudományos dolgozatai különösen a növény-palaeontológia körébe vágnak. Kiváló érdemei vannak hazánk, nevezetesen a Bánság és Erdély növénytan és geológiai viszonyainak kutatásában, a melynek céljából 1851-ben Erdélyben botanizált, s a többek közt Schurral is számos nagyobb kirándulást tett Hermánynál és Bráza havasain. Közleményei, a melyek a Botanische Zeitung-ban, az Abhandlungen der Naturforsch. Gesellsch. zu Halle, a Verhandlungen des Siebenbürg. Vereins, és a Leipziger Illustr. Zeitung-ban, továbbá a bécsi cs. k. geológiai intézet értekezései között jelentek meg, igen alapos tanulmányok. Közülök kiemelendők a következők: »Beiträge zur fossilen Flora Siebenbürgens und des Banates,« XII táblával, »Beitr. zur Kenntniss der Flora des südl. Banats, der Banater Militärgrenze und Siebenbürgens,« »Bericht über eine im Jahre 1851 unternommene geognostische Reise durch

die südlichsten Punkte des Banates stb.« Megkezdett nagyobb munkájából: »Vorweltliche Pflanzen aus dem Steinkohlengebirge der preuss. Rheinlande und Westfalens«, a kedvezőtlen viszonyok miatt csak három füzet jelenhetett meg. A hazánkban gyűjtött növényeket H a y n a l d b i b o r o s érseknek hagyományozta.*

Andrews, Thomas, chemikus, a ki különösen az ozon, valamint az anyag folyós és gázállapota között levő folytonosság kérdése körül, valamint a gázok folyóssá tétele körül** tett vizsgálatairól nevezetes, született 1813. december 19-ikén Belfastban, a hol 1835—1844-ben gyakorló orvos, 1845—1879. években pedig a Queen's College-n tanár volt; elhunyt november 26-ikán. A permanens gázok folyóssá tételéhez Caillietet-nek és Pictet-nek Andrews kísérletei adták meg a nyomot, melyen indulni kell; ő t. i. kimutatta, hogy a gázok sűrítésénél fontosabb a hőfokot lejjeb szállítani, mint a nyomást fokozni, és hogy a sűrítés lehetősége sokszor csak 1—2 fok hőfokkülönbségtől függ.

* V. ö. Magy. Növ. Lapok 1885. 90. l.

** V. ö. Népsz. Előad. 20-ik füzet. Schuller, »A levegő folyóssá tételéről« című előadás 35. l.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.